

Hyrje

1. Përkrahja e aftësive ndërkulturore në MGJP: arsyetimi dhe rëndësia

Fëmijët dhe të rinjtë rriten në vendet e emigracionit (dhe edhe në shumë vende të tjera) në kontekste kulturore dhe gjuhësore shumë heterogjene. Kjo larmi është veçanërisht e dukshme në kontekstin e jetës në shkollë, ku zor se ka ndonjë klasë në të cilën nuk janë të përfaqësuara disa gjuhë dhe kultura dhe ku përqindja e nxënësve/eve me sfond migrimi nuk është deri në 30, 40, 50 ose më shumë për qind. Një përjashtim në kontekstin institucional të shkollës përfaqësojnë klasat e mësimi të gjuhës së prejardhjes (GJKP). Megjithatë edhe këtu ka dallime dialektore (krahinore) dhe kombëtare (p.sh. arabishtfolësit nga vende të ndryshme arabe), por megjithatë ne mund të flasim për një MGJP në arabisht, turqisht, shqip etj.

Një detyrë qendrore e shkollës është të përgatitë fëmijët dhe të rinjtë për jetën në shoqëri. Në rastin tonë, kjo do të thotë: për jetën në një shoqëri multikulturore, shumëgjuhësore. Kjo detyrë vlen për klasën e rregullt, si dhe për MGJP. Në mësimin e rregullt shkollor, në përputhje me planin mësimor, jepen më tepër përmbajtje dhe tema që lidhen me vendin e emigracionit, kurse në MGJP më tepër ato që a) kanë të bëjnë me vendin e prejardhjes, me kulturën dhe me gjuhën e tij, dhe b) në marrëdhënie me jetën në vendin e emigrimit.

Të dy palët, megjithatë, duhet ta bëjnë mirë punën e tyre, të kontribuojnë në mënyrë aktive në ndërtimin e një sërë aftësish, të cilat janë thelbësore për jetën multikulturore në shoqëritë shumëgjuhëshe. Këto përfshijnë, për shembull, aftësitë e menaxhimit të konfliktit dhe tolerancën, interesin dhe pranimin (dhe jo refuzimin) ndaj kulturave të tjera dhe mënyrave të jetës dhe gatishmërinë për t'i rishqyrtuar vlerat e veta, normat dhe rolet.

Për fëmijët dhe të rinjtë nga familjet emigrante është edhe një tjetër aspekt i rëndësishëm i kompetencës ndërkulturore: orientimi nëpërmjet kulturës së prejardhjes dhe asaj të vendit pritës. Për arsye të tensionit mes kulturave dhe (pjesërisht edhe) të normave dhe vlerave të ndryshme mund të rezultojnë konflikte të mëdha dhe penguese për zhvillimin e kësaj kompetence. Mësuesit/et e MGJP në këtë aspekt mund të japin ndihmesa shumë të vlefshme ngase ata, me këto dy kontekste kulturore, janë shpesh më të mirë se mësimdhënësit e klasëve të rregullta. Se si do të duken këto ndihmesa të MGJP në gjashtë tema të ndryshme (shih më poshtë) tregojnë sugjerimet mësimore në këtë broshurë. Nëse zbatimi i tyre, përshtatja dhe zgjerimi çojnë në leksione mbresëlënëse, stimuluese dhe udhëzuese, atëherë qëllimi i broshurës është mbërritur.

2. Qëllimi dhe ndërtimi i kësaj broshure

Kjo broshurë i përkrah nxënësit/et dhe mësimdhënësit e MGJP në bazë të temave të zgjedhura për të ndërtuar aftësitë ndërkulturore. Këto duhet t'i aftësojnë fëmijët dhe të rinjtë që të jenë në gjendje të ballafaqohen me kushtet e tyre të mjedisit jetësor dhe me kontekstin social. Forcimi i identitetit të tyre multikulturor dhe shumëgjuhësor mund t'u shërbejë si një pasuri e vlefshme, kur vjen puna për të komunikuar në mënyrë adekuate, në një shoqëri shpesh kontradiktore dhe të pasigurt, për t'i nyjetuar pritjet dhe të dinë të merren me situatat konfliktuale.

Broshura përfshin gjashtë njësi tematike, të cilat janë ndërtuar në mënyrë identike. Secila fillon me një hyrje të shkurtër dhe përfshin shtatë propozime të veçanta mësimore, të cilat lidhen me fusha të ndryshme të kompetencave (shih më poshtë; krahaso vështrimin në fund të broshurës). Propozimet mësimore janë të përshtatura për vite të caktuara shkollore, përkatësisht nivele të caktuara, të cilat, megjithatë, pothuajse të gjitha, lejojnë të realizohen, me përshtatje përkatëse, në çdo nivel, të sipërm apo të poshtëm.

Tek përzgjedhja e temave për të gjashtë njësitë, kriter-çelës ishte përqëndrimi në rrethanat aktuale të mjedisit dhe jetës së fëmijëve dhe të rinjve. Për t'i mbështetur nxënësit/et në mënyrë optimale dhe autentike në fushën e tyre të mundësive vepruese dhe në vetefikasitetin e tyre, sugjerimet mësimore u hartuan në atë mënyrë që ata të tematizojnë, si potencial për konflikt ashtu edhe mundësitë dhe burimet, dhe të përkrahin të mësuarit ndërkulturor si detyrë e tërthortë e të mësuarit në të gjitha nivelet. Gjithmonë të bashkërenduara dhe shumë të dëshirueshme janë bashkëpunimet me mësimin e rregullt apo me grupet e tjera të GJKP.

Të gjashtë njësitë paraqiten (në kllapa janë fushat kryesore të përkrahjes) si më poshtë:

- 1 Kultura dhe identiteti:** të njëjtë, por, megjithatë, të ndryshëm! (*Përkrahja e zhvillimit të identitetit*).
- 2 Historitë e migrimit:** Bota në klasën tonë (*të mësuarit biografik*).
- 3 Gjuhët tona:** Ne flasim më shumë se një gjuhë! (*Vetëdijësi për shumëgjuhësinë e mjedisit jetësor si një burim*).
- 4 Komunikimi ndërkulturor** – bashkërisht t'ia dalim mbanë (*aftësia për komunikim*).

5 Konfliktet: bashkërisht të kërkoen zgjidhjet (njohja e konfliktit dhe zotësia e zgjidhjes së tij).

6 Demokracia dhe të drejtat e fëmijëve: ne do të marrim pjesë në to! (*Kuptimi për drejtësinë, nocióni i demokracisë*).

Shumë nga këto tema u referohen përvojave shumë personale, përjetimeve dhe pikëpamjeve të nxënësit/es. Praktikimi i tyre në klasë kërkon nga mësuesi/ja delikatesë, maturi dhe një klimë klase të karakterizuar nga besimi dhe pranimiti. Pa këto parakushte të rëndësishme, rreziku është i madh që nxënësit/et nuk do të jenë të hapur për t'i trajtuar këto tema dhe qëllimet e paraqitura më lart nuk do të arrihen ose do të arrihen vetëm pjesërisht.

3. Orientimi në fushën e kompetencave në MGJP

Orientimi në fushën kompetencave, si një parim i rëndësishëm i pedagogjisë aktuale, trajtohet me hollësi në kapitujt 2, 5 dhe 9 të doracakut „Bazat dhe arsyet“. Janë tri kompetencat kryesore të një rëndësie themelore për temën e kësaj broshure:

- Kompetenca e perceptimit*, e zgjeruar në kompetencën e pranimit: këtu bëhet fjalë për zhvillimin kognitiv të aftësisë ndijore-emocionale, për perceptimin e botës së jashtme dhe botës së brendshme me të gjitha shqisat, për zhvillimin e përfytyrimeve të brendshme për ta perceptuar veten si pjesë e proceseve të komunikimit. Nxënësit merren seriozisht dhe pranohen me botët e tyre emocionale dhe format e përvetësimit.
- Tek *kompetenca e reflektimit* bëhet fjalë për zhvillimin e aftësisë kognitive, që duke përdorur gjuhën (përkatesisht konceptet abstrakte) të krijohen lidhje sa më të mëdha e të ndërsjella, të trajtohen dhe të reflektohen.
- Tek *kompetenca (komunikuese) e të vepruarit* bëhet fjalë që të perceptuarit dhe të reflektuarit, nëpërmjet veprimit komunikues, të gjejë shprehje në botën personale jetësore. Nëpërmjet kësaj i mundësohet individit të ndikojë në mjedisin e tij jetësor dhe të zhvillojë forma të reja të shprehjes dhe perspektiva të reja të veprimit.

Sipas Holzbrecher (1999/2009; shih bibliografinë) tek kompetenca ndërkulturore bëhet fjalë për ndërlidhjen e fushës së subjektit me botën jetësore dhe me fushën shoqërore, në mënyrë që fëmijët dhe të rinjtë të mund të fitojnë përvojën e vetefikasitetit. Kjo kategori e katërt mundëson për të zhvilluar modele të reja përceptimi, reflektimi dhe veprimi.

4. Koncepti i mjedisit jetësor si bazë e rëndësishme

Se sa e rëndësishme është që pedagogjia dhe mësimi në shkollë t'i përshtaten botës reale jetësore të nxënësve/eve, është theksuar disa herë në doracakun „Bazat dhe arsyet“; krahaso sidomos kap. 5.4 dhe 2.3. Sigurisht, që orientimi nga bota jetësore luan një rol qendror edhe në pikëpamje të ndërkulturës dhe kompetencave ndërkulturore. Kjo, vlen edhe për aspektet gjuhësore të shoqërisë multikulturore: shumëgjuhësia e bota jetësore, jeta në, me dhe mes gjuhëve të ndryshme – është një realitet i gjallë, i cili duhet të diskutohet dhe të vlerësohet (krahaso posaçërisht për këtë qëllim, njësinë 3 «Gjuhët tona»).

Fëmija i MGJP si subjekt i mjedisit të tij të jetesës është gjithmonë edhe anëtar i shoqërisë. Si i tillë, ai lëviz në fushën e subjektit, mjedisit të jetesës dhe të shoqërisë. Me këto fusha lidhen edhe ndërveprimet e situatave të shumta ndërkulturore dhe ndërvepruese (interaktive). Këto kërkojnë të mësuarit ndërkulturor, ballafaqimin me proceset e identitetit dhe kushteve shoqërore. Në të njëjtën kohë ato mundësojnë që njerëzit ta përjetojnë veten si subjekte vetëvepruese. Pjesa në vijim e sqaron më për së afërmi këtë parim të rëndësishëm.

Subjekti dhe orientimi në mjedisin jetësor

Fëmijët dhe të rinjtë lëvizin në kontekste të ndryshme: në familje, në shkollë filllore, në kohë të lirë, tek të afërmit, tek fqinjët, me bashkëmoshatarët (në rrethin shoqëror) etj. Secila nga këto kontekste sociale paraqet një botë të vogël, me vlerat dhe normat e veta; tërësia e tyre e përbën mjedisin jetësor të individit. Orientimi në mjedisin jetësor, si parim pedagogjik ka kuptimin e orientimit drejt fëmijës si subjekt të caktuar (këtu dhe tani), me paranjohuritë e tij, me qëndrimet e tij, me rolet e ndryshme dhe me botën e brendshme të tij.

Fëmijët duhet të ballafaqohen me identitetin e tyre dhe me përfytyrimin që kanë për veten dhe për të tjerët, në mënyrë që ta perceptojnë veten të aftë si subjekte vetëvepruese dhe të marrin përgjegjësi për veten e tyre dhe për organizimin e mjedisit të tyre të jetesës. Ata duhet të zhvillojnë ndjeshmërinë (sensibilitetin) për perceptimin e vetvetes dhe të tjerëve dhe të ballafaqohen, si me ngurrimet (rezistencat) e brendshme, ashtu dhe me kërkesat e jashtme.